

Εισαγωγή στην Κοινωνική Ανθρωπολογία

Μάθημα 2 & 3

Πολιτισμική ποικιλότητα

- Μιλώντας με αριθμούς, από τους 6.000 πολιτισμούς που απαντώνται σήμερα στον κόσμο, οι 4.000 με 5.000 είναι ιθαγενείς. Αυτοί όμως δεν αριθμούν παρά 300 περίπου εκατομμύρια ανθρώπων, από έναν συνολικό πληθυσμό έξι περίπου δισεκατομμυρίων που είναι σήμερα ο πληθυσμός της Γης.

Ιθαγενείς

- Ο όρος ‘ιθαγενής’ (native, indigenous, tribal), έχει λάβει πολλαπλούς ορισμούς. Κατά βάση, αναφέρεται στους ανθρώπους που είναι οι γνήσιοι αρχικοί κάτοικοι μιας περιοχής η οποία αργότερα καταλήφθηκε από αποίκους. Συχνά όμως, ο όρος αναφέρεται και σε εθνότητες χωρίς πολιτική αυτονομία, όπως οι Κούρδοι, οι Ζουλού ή οι Θιβετιανοί, καθώς επίσης και σε μικρότερες κοινωνίες που ζουν στα όρια κάποιων εθνών - κρατών.

Ιθαγενείς λαοί και εθνικές μειονότητες

- Στις χώρες που ίδρυσαν οι Ευρωπαίοι σε διάφορα μέρη του κόσμου τους τελευταίους πέντε αιώνες, οι ιθαγενείς πληθυσμοί εκτιμώνται αριθμητικά εύκολα. Στην Ασία όμως και την Αφρική, είναι δύσκολο να τραβήξεις διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε ιθαγενείς πληθυσμούς και εθνικές μειονότητες, κυρίως λόγω της μεγάλης πολιτιστικής ποικιλότητας.

ΘΗΡΕΥΤΕΣ-ΣΥΛΛΕΚΤΕΣ

ΘΗΡΕΥΤΕΣ-ΣΥΛΛΕΚΤΕΣ (Hunder-gatherers)

- Η Θήρευση και η συλλογή καρπών σαν μέθοδος επιβίωσης χαρακτήριζε πάνω από το 99% της ανθρώπινης ιστορίας, ενώ η καλλιέργεια φυτών και η εκτροφή οικιακών ζώων αποτελεί μια πολύ πρόσφατη εξέλιξη. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι εξετάζοντας έναν επιβιώσαντα πληθυσμό θηρευτών - συλλεκτών, εξετάζουμε μια θηρευτική-συλλεκτική ομάδα παλαιολιθικής εποχής.

- Οι σημερινοί θηρευτές-συλλέκτες συνήθως έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία, ενώ οι απομονωμένες, περιθωριακές και υποβαθμισμένες περιοχές στις οποίες ζουν σήμερα, δεν θυμίζουν τις πολύ πλουσιότερες περιοχές της Παλαιολιθικής Ευρώπης ή τις σαβάνες της Αφρικής όπου εξελίχθηκαν ανθρωποειδή.

- Οι ανθρωπολόγοι σήμερα απορρίπτουν θεωρίες του παρελθόντος που έβλεπαν τις θηρευτικές-συλλεκτικές κοινωνίες αμετάβλητες μέσα στο χρόνο και το χώρο, προσπαθώντας να αναλύσουν την ποικιλότητα που χαρακτηρίζει αυτές τις κοινωνίες οι οποίες φυσικά επηρεάζονται από το συνεχώς μεταβαλλόμενο παγκόσμιο σύστημα.

- Κάποιοι ανθρωπολόγοι (traditionalists) ισχυρίζονται ότι η επαφή των θηρευτικών-συλλεκτικών κοινωνιών με άλλου τύπου κοινωνίες δεν επηρέασαν σημαντικά τον πολιτισμό τους, ενώ άλλοι (revisionists), υποστηρίζουν ότι οι σημερινοί θηρευτές-συλλέκτες μας αποκαλύπτουν ελάχιστα πράγματα για τους θηρευτές-συλλέκτες παλαιότερων εποχών, διότι η μακροχρόνια επαφή τους με καλλιεργητές άλλαξε τη βάση του πολιτισμού τους.

σήμερα

- Σήμερα συναντούμε θηρευτές-συλλέκτες στην έρημο Καλαχάρι της Νότιας Αφρικής, στην Μαδαγασκάρη, στην Νοτιοανατολική Ασία, στην Μαλαισία, στις Φιλιππίνες και σε κάποια νησιά κοντά στις ακτές της Ινδίας. Οι γνωστότεροι πάντως θηρευτές-συλλέκτες είναι οι Αβοριγίνες της Αυστραλίας.

Εθνογραφικό παράδειγμα 1^ο :

Οι Aborigines της Αυστραλίας

- *“Τι διδάσκονται τα παιδιά*
- *Στα σχολεία των λευκών ανθρώπων;*
- *Τους λένε για τις μάχες*
- *των δικών μας ανθρώπων;*
- *Τους λένε πώς πέθαναν οι άνθρωποί μας;*
- *Η αληθινή ιστορία της Αυστραλίας*
- *Δεν διαβάστηκε ποτέ,*
- *Αλλά οι μαύροι άνθρωποι τη φυλάγουν*
- *στο μυαλό τους”*
- *(ανώνυμος αυστραλός ιθαγενής)*

Aboriginals

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

- Συνολικός πληθυσμός: 16,3 εκατομμύρια
- Πληθυσμός ιθαγενών (Aborigines): Από επίσημα στοιχεία του 1981, 160.000. Ο σημερινός πληθυσμός υπολογίζεται σε πάνω από 200.000, πιθανόν 300.000 άτομα. Αποτελούν μίγμα παραδοσιακών ιθαγενών και άλλων μικτής καταγωγής που ζουν στις πόλεις. Κανένας από αυτούς πια δεν ζει αποκλειστικά ως κυνηγός-συλλέκτης, αλλά σε ορισμένες μη αστικές περιοχές οι κοινωνικές και θρησκευτικές παραδόσεις παραμένουν δυνατές.
- Νομική κατάσταση: Μέχρι το 1967, οι ιθαγενείς δεν αναγνωρίζονταν ως Αυστραλοί υπήκοοι. Τη χρονιά αυτή η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ανέλαβε να νομοθετήσει για τους ιθαγενείς αυτής της χώρας.
- Δικαιώματα πάνω στη γη: Η κατάσταση διαφοροποιείται από πολιτεία σε πολιτεία. Η προτεινόμενη νομοθεσία για τα δικαιώματα πάνω στη γη των ιθαγενών που ανακοινώθηκε από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση το 1983 εγκαταλείφθηκε.

Βασικές απειλές για τον ιθαγενή πληθυσμό:

- Σχέδια εξόρυξης μεταλλευμάτων σε περιοχές που κατοικούνται από αυτούς, τουρισμός και κτηνοτροφική ανάπτυξη, παραβίαση των δικαιωμάτων τους πάνω στη γη, καταστροφή ιερών γι' αυτούς χώρων, ασθένειες, υποσιτισμός και αλκοολισμός. Οι ιθαγενείς βασανίζονται και φυλακίζονται για ασήμαντους λόγους πολύ πιο συχνά απ' ότι άλλες κατηγορίες πληθυσμού και ο αριθμός αυτών που πεθαίνουν βίαια κατά τη διάρκεια της φυλάκισής τους αυξάνεται επικίνδυνα.

Ο ΠΡΟΑΠΟΙΚΙΑΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

- Η παραδοσιακή οικονομία των Αυστραλών ιθαγενών (Aborigines) βασίζονταν στο κυνήγι και τη συλλογή καρπών. Το κλασικό μοντέλο της κοινωνικής τους οργάνωσης ήταν μικρές κοινωνικές ομάδες (50-300 ατόμων) με σχετικά απλή και ευέλικτη δομή, χωρίς ιδιοκτησία ή συγκεντρωτικό έλεγχο πάνω στις πηγές και τις παραγωγικές σχέσεις. Βασικό χαρακτηριστικό των κοινωνιών αυτών ήταν η θεμελιακή ισότητα και η απουσία ασυμμετρίας (σε ισχύ και θέση) στην κοινωνική δομή μεταξύ των δύο φύλων.

Κοινωνία της αφθονίας

- Ο Sahlins τους χαρακτήρισε ως την πρώτη κοινωνία της αφθονίας η οποία οφείλεται εν μέρει στην ευκολία της παραγωγής και την απλότητα της τεχνολογίας. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο γενικό μέρος που αφορά στους θηρευτές-συλλέκτες, σ' αυτές τις κοινωνίες η πρόσβαση στις φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές είναι συνήθως άμεση, η κατοχή των αναγκαίων εργαλείων γενική και η γνώση των τεχνικών κοινή σε όλους.

μοίρασμα

- Οι Aborigines δεν είχαν στόχο τη συσσώρευση αγαθών (τροφίμων και πρώτων υλών) και η αναζήτηση της τροφής τους δεν ήταν ιδιαίτερα επίπονη και χρονοβόρα. Το μοίρασμα της τροφής και των αγαθών γινόταν ισότιμα ανάμεσα σε όλους και αποτελούσε βασική αρχή της κοινωνικής τους οργάνωσης. Κανείς δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι κάποιο άλλο μέλος της φυλής θα πεινάει ενώ ο ίδιος και η οικογένειά του διέθεταν τροφή. Το **μοίρασμα** υπήρξε μία από τις βασικότερες κοινωνικές τους αξίες.

Προσήλωση στη γη

- Οι άνθρωποι βρίσκονταν σε συνεχή κίνηση, αλλά η πνευματική τους προσήλωση στη γη είναι σταθερή. Η θρησκεία τους συγκεντρώνεται στη σχέση μιας μικρής ομάδας συγγενών ανθρώπων με το χώρο που περιλαμβάνει τα ιερά πράγματα για τα οποία η ομάδα είναι υπεύθυνη. Κατά την παράδοσή τους ο κόσμος πήρε την τωρινή μορφή του κατά τη διάρκεια μίας δημιουργικής περιόδου, όπου δρούσαν ηρωικές υπάρξεις με μορφή ανθρώπινη και συγχρόνως ζωική.

- Η γη δίνεται τόσο αξιωματικά, που άνθρωποι χωρίς γη είναι άνθρωποι χωρίς ταυτότητα. Κάθε άνθρωπος παίρνει την ταυτότητα του μέσα από τη σχέση του μ'έναν τόπο και ο τόπος γίνεται το μέσον για την σχέση του/της με τις πνευματικές οντότητες και τον θρησκευτικό κόσμο. Μ' αυτόν τον τρόπο οι άνθρωποι αποτελούν μέρος της γης τους και τους ανήκει τόσο όσο ανήκουν αυτοί σ'εκείνη.

- Η έννοια της «κατοχής της γης», σύμφωνα με τον Williams έχει για τους Yolngu της περιοχής Yirrkala θρησκευτική βάση. Οι άνθρωποι είναι υπεύθυνοι για την αναδημιουργία των σχέσεων τους μ' άλλους ανθρώπους σε αναφορά με τη γη με ιεροτελεστίες και έλεγχο των μυθικών συμβόλων. Τα ιδιοκτησιακά τους ενδιαφέροντα πάνω στη γη έχουν βαθιές θρησκευτικές ρίζες κι εκφράζονται με θρησκευτικό ιδίωμα (Williams, 1983:107).

ήρωες

- Οι ήρωες σχεδίαζαν και χώριζαν το χώρο, καθιέρωσαν τελετές και τους γαμήλιους κανόνες των ιθαγενών. Έδωσαν επίσης μορφή στην επιφάνεια της γης, αφήνοντας ίχνη από τα κορμιά τους που σχημάτισαν έτσι λόφους, βράχους, χαράδρες και σπηλιές με κρυφές πνευματικές δυνάμεις. Σήμερα αυτά τα φυσικά χαρακτηριστικά θεωρούνται αλλαγμένα υπολείμματα από τα κορμιά των ηρώων, που αποτελούν φανερή απόδειξη για τις πράξεις τους, όπου φυλάγονται οι πνευματικές δυνάμεις από τις οποίες εξαρτάται η ζωή των ανθρώπων και των ζώων.

ΤΕΛΕΤΕΣ

- Οι βασικές τους τελετές γίνονται για να απελευθερώσουν την πνευματική δύναμη των ιερών τόπων, προτρέποντας τους προγόνους ήρωες να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Τα ιερά αντικείμενα που περιγράφουν τα ταξίδια των αρχαίων ηρώων, μπορούν να τα δουν μόνο κάποια εξουσιοδοτημένα άτομα. Για το λόγο αυτό λυπούνται βαθιά όταν αυτά εκτίθενται δημόσια σε μουσεία. Σ' αυτή τη μορφή θρησκευτικής λατρείας ο Durkheim αναζήτησε τις ρίζες όλων των μετέπειτα θρησκειών.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ

- Η συστηματική εξόντωση των ιθαγενών ήταν ο θεμέλιος λίθος της ευρωπαϊκής πολιτικής και της πρακτικής των μεταγενέστερων αποίκων. Αν και δεν υπάρχουν επαρκή στατιστικά στοιχεία, οι ευρωπαϊκές ασθένειες ήταν η βασική αιτία εξόντωσης του πληθυσμού των διαφόρων φυλών. Χειρότερη από τις θανατηφόρες ασθένειες υπήρξε η ευλογιά, που εσκεμμένα ή τυχαία μεταδόθηκε από τους ευρωπαίους σε πληθυσμούς που δεν διέθεταν ανοσία στην ασθένεια.

Το τέλος ενός πολιτισμού

- Όταν ο ευρωπαϊκός εποικισμός της Αυστραλίας άρχισε στα 1788 στην ήπειρο κατοικούσαν κάπου 250.000 με 300.000 ιθαγενείς. Από το 1798, πριν ακόμη έρθει ο πληθυσμός των ιθαγενών σε άμεση επαφή με τους αποίκους η ευλογιά είχε ήδη αρχίσει να προχωρεί προς το εσωτερικό της χώρας. Πέραν όμως τούτου, φυματίωση, κοκίτης, ιλαρά, λέπρα, γρίπη και αφροδίσια νοσήματα άρχισαν να εξαπλώνονται παράλληλα. Αν και πάρα πολλοί ιθαγενείς εκτελέστηκαν από τους λευκούς, οι περισσότεροι δεν σκοτώθηκαν από όπλα - όπως πολλοί πιστεύουν- αλλά από επιδημίες.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η ΧΑΡΙΣΤΙΚΗ ΒΟΛΗ

■ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

Ο αγώνας λοιπόν για τον έλεγχο των πηγών της Αυστραλίας παίζεται σε πολλά μέτωπα. πολλά όμως αποθέματα άνθρακα, βωξίτη, σιδήρου, διαμαντιών, χρυσού και ουρανίου, βρίσκονται σε γη όπου κατοικούν ιθαγενείς. Η βιομηχανία δεν φαίνεται διατεθειμένη να προχωρήσει σε νόμιμη διευθέτηση που θα τους παραχωρούσε δικαιώματα πάνω στη γη. Σ' αυτό φαίνεται να βρίσκει συμμάχους την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, την κυβέρνηση της Δυτικής Πολιτείας και τη διοίκηση του βόρειου τμήματος. Οι προσπάθειες να ανατραπούν οι ενέργειες της *Πρωτοβουλίας για τα Δικαιώματα στη Γη* στο βόρειο τμήμα απέτυχαν, οι οργανισμοί όμως των ιθαγενών αναγκάστηκαν να δεχτούν μια αναθεώρηση, η οποία αν και τους επιτρέπει να απορρίψουν σχέδια εξόρυξης για πέντε χρόνια, τους παρέχει πολύ μικρή προστασία από τη στιγμή που μια συμφωνία εξόρυξης έχει υπογραφεί.

- Βεβαίως υπάρχουν και οι πληθυσμοί των ιθαγενών στην πολιτεία Queensland, που δεν έχουν ούτε το δικαίωμα να διαπραγματευτούν με τις εταιρείες εξόρυξης όταν αυτές αποφασίσουν να εισβάλουν στη γη τους. Γι' αυτές τις κοινωνίες των ιθαγενών, η καταπάτηση των ιερών τόπων τους, η πολιτιστική άρνηση, η ρύπανση και η καταστροφή των καταυλισμών τους σίγουρα θα συνεχιστεί.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΙΘΑΓΕΝΩΝ

- Η λέξη «φτώχεια» δεν αποδίδει την κατάσταση των παραδοσιακών ιθαγενών έλεγε ο Marcia Langton. Παρ'όλα αυτά οι ιθαγενείς αποτελούν τη φτωχότερη κατηγορία Αυστραλών σήμερα. Η ανεργία ανάμεσα τους είναι έξι φορές μεγαλύτερη από τον εθνικό μέσο όρο. Οι συνθήκες ζωής στους καταυλισμούς βοηθούν την ανάπτυξη ασθενειών παρ'όλες τις υποτιθέμενες προσπάθειες της κυβέρνησης να επιφέρει βελτιώσεις.

Προσδόκιμο ζωής

- Ο μέσος όρος ζωής τους είναι είκοσι χρόνια χαμηλότερος από αυτόν των υπολοίπων Αυστραλών και η παιδική θνησιμότητα είναι τρεις φορές μεγαλύτερη από αυτή των λευκών. Το 32% των παιδιών των ιθαγενών πάσχουν από κάποια μορφή ασθένειας των ματιών ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μη ιθαγενών είναι 1,6%.

ασθένειες

- Υπάρχουν υψηλοί δείκτες παρασιτικών ενοχλήσεων, γαστρίτιδας, καθώς επίσης ασθενειών των αυτιών και του αναπνευστικού. Οι ψυχικές διαταραχές αυξάνονται καθώς επίσης και ο διαβήτης λόγω φτωχής διατροφής, με δείκτες 8-19% σε αντίστοιχα 2,3% των άλλων Αυστραλών. Η χρήση υποκατάστατων ναρκωτικών (όπως για παράδειγμα η εισπνοή κόλλας), ο αλκοολισμός, η βία και οι αυτοκτονίες είναι συμπτώματα της απελπισίας ανθρώπων που δέχονται τη ρατσιστική αντιμετώπιση και καταπίεση από το αυστραλιανό κράτος.

βία

- Οι Αυστραλοί ιθαγενείς έχουν ίσως το μεγαλύτερο ποσοστό φυλακισμένων στον κόσμο. Η Αυστραλία έχει τη μεγαλύτερη αναλογία μαύρων φυλακισμένων ενώ οι φυλακές του βόρειου τμήματος έχουν μεγαλύτερη αναλογία μαύρων κρατούμενων από οποιοδήποτε άλλο δυτικό κράτος πλην της Νότιας Αφρικής

αντίδραση

- Η συνειδητοποίηση αυτής της κατάστασης έφερε στο παρασκήνιο την ανάγκη αυτοπροσδιορισμού και απεξάρτησης από μια κρατική βοήθεια με μορφή επιδόματος που συνοδεύονταν από έλεγχο στον τρόπο που αυτό θα ξοδεύονταν από λευκούς δημόσιους υπάλληλους. Άρχισε λοιπόν σιγά-σιγά από το 1970 και ύστερα μία κίνηση των ίδιων των Aborigines οι οποίοι οργάνωσαν δικά τους προγράμματα βοήθειας. Σχημάτισαν υπηρεσίες ιατρικής μέριμνας, νομικής προστασίας και εκπαίδευσης. Για πρώτη φορά μη προνομιούχοι ιθαγενείς μπορούσαν να βοηθηθούν από μη δικούς τους ανθρώπους. Η κυβέρνηση υποστήριζε την κίνηση για περισσότερο έλεγχο πάνω στις πηγές. Aborigines διορίστηκαν σε υψηλά πόστα στο Τμήμα Ιθαγενών (Department of Aboriginal Affairs).

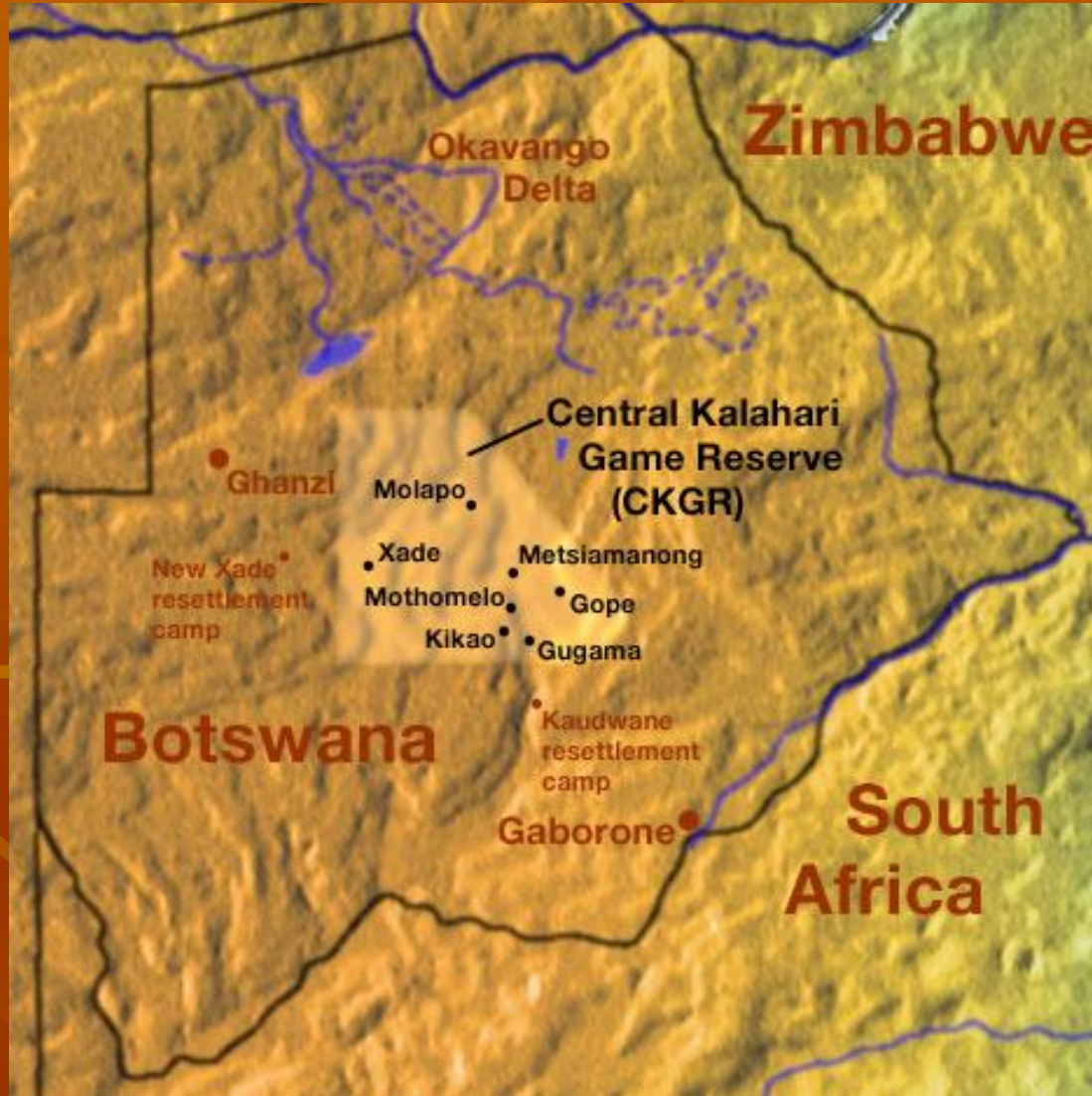
Επιτροπή Ανάπτυξης των Ιθαγενών

- Η Επιτροπή Ανάπτυξης των Ιθαγενών (Aboriginal Development Commission) - όλα τα διευθυντικά στελέχη της οποίας είναι Ιθαγενείς- παίρνει πάνω από 80 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο για στέγαση, δάνεια και επιχειρησιακά προγράμματα. Υπάρχουν περίπου 2.000 Ιθαγενείς οργανισμοί που τυγχάνουν κυβερνητικής υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένων και 19 Ιθαγενών υπηρεσιών υγείας, ενός ραδιοφωνικού σταθμού και ενός τηλεοπτικού δικτύου.

Εθνογραφικό παράδειγμα 2^ο : Βουσμάνοι

Kalahari

Kalahari

Namibia

Οι San της ερήμου Kalahari (Bushmen)

- Βουσμάνοι είναι η γενική ονομασία των μικρόσωμων θηρευτών-συλλεκτών που είναι γνωστοί και ως San. Είναι από τους πρώτους κατοίκους της νοτιοδυτικής και Νοτιοκεντρικής Αφρικής και μιλούν μια γλώσσα με click ήχους. Οι Βουσμάνοι αποτελούνται από τις παρακάτω ευρύτερες ομάδες (sections) εκ των οποίων αυτές που επισημαίνονται με αστερίσκο είχαν εξαφανιστεί μέχρι τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '60.

San

San

- Για μερικές εκατοντάδες χρόνια οι Βουσμάνοι απολάμβαναν απεριόριστη ελευθερία κίνησης στην περιοχή κυνηγώντας με μικρά δηλητηριώδη βέλη και συλλέγοντας καρπούς. Δεν έχτιζαν μόνιμες κατοικίες παρά μικρές καλύβες με κλαδιά και χόρτα. Το μοντέλο ζωής τους είναι απλούστατο και καθορίζονταν από τη νομαδική φύση του τρόπου παραγωγής.

bands

- Το ξηρό κλίμα και οι δυσκολίες του περιβάλλοντος της ερήμου, επιτρέπει την επιβίωση μόνο σε μικρές σκορπισμένες (όπως και στο παρελθόν) ομάδες ανθρώπων (bands). Το μέγεθος των ομάδων αυτών κυμαίνεται από 20 έως 60 άτομα σε κάθε μία και όλες συνολικά βρίσκονται διασκορπισμένες σε αρκετές δεκάδες τετραγωνικά μίλια. Η κάθε ομάδα κυνηγά και συλλέγει καρπούς σε μια περιοχή 600 τετραγωνικών χιλιομέτρων (230 τετραγωνικών μιλίων) γύρω από το σημείο κατασκήνωσης. Η παραμονή στο ίδιο μέρος διαρκεί μόνο λίγες εβδομάδες καθώς οι San βρίσκονται σε διαρκή κίνηση.

Namibian San

- Οι Βουσμάνοι με τον καιρό άρχισαν να επιτίθενται σε κοπάδια μικρών ή μεγάλων ζώων που ανήκαν σε νομάδες που μετακινήθηκαν σε περιοχές όπου αυτοί κυνηγούσαν και αναζητούσαν καρπούς και νερό για εκατοντάδες χρόνια. Έτσι θεωρήθηκαν επικίνδυνοι και άρχισε η συστηματική εξόντωσή τους. «Πολλές ομάδες αφανίστηκαν παντελώς. Άλλες υποδουλώθηκαν ή αναζήτησαν καταφύγιο στα δάση (sandreld forests) όπου και κατάφεραν να επιβιώσουν μέχρι σήμερα» (Bruwer, 1966:15).

πληθυσμός

- Οι San, που σήμερα εκτιμώνται σε 62.000 (από τους οποίους 25.000 στη Botswana, 29.000 στην Namibia και 8.000 στην Angola), καταλαμβάνουν ένα μικρό τμήμα της ερήμου Kalahari στη νότια Αφρική.

σήμερα

- Σήμερα συναντάμε τέσσερις ευρύτερες ομάδες (sections) Βουσμάνων στην περιοχή που προαναφέραμε: τους **!Khung**, τους **Heikum**, τους **Naron** και τους **!Kgu** ή **Mbarakwengo**. Το 70% αυτών βέβαια έχουν κατά κάποιο τρόπο απορροφηθεί από την ποικιλότητα του τρόπου παραγωγής των μοντέρνων καιρών, αν και πολλοί εξακολουθούν να είναι θηρευτές-συλλέκτες. Αυτοί είναι κυρίως οι **!Kung** οι πιο συντηρητικοί Βουσμάνοι.

Κοινωνική οργάνωση

- Οι Βουσμάνοι που διατηρούν ακόμη έναν παραδοσιακό τρόπο ζωής επιτυγχάνουν μέσω των μικρών κοινοτήτων να εφαρμόζουν το κυνήγι και τη συλλογή καρπών χωρίς να εξαντλούν τις πηγές της γης τους. Τουλάχιστον 80 είδη ζώων θηρεύονται στην περιοχή. Έχουν βαθιά γνώση της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής που ζουν και κάθε ομάδα συνεργάζεται με τις γειτονικές της προκειμένου να εξασφαλίσουν επαρκή τροφή.

Namibian San

Διαχείριση νερού

- Το νερό είναι λίγο και πολύτιμο γι' αυτό και κάθε ομάδα (band) έχει βασικά δικαιώματα στις πηγές νερού από τις οποίες εξαρτάται. Επισκέπτες στην περιοχή μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν κατόπιν αδείας. Συμβαίνει συχνά κυνηγοί μεγάλων ζώων να διασχίζουν περιοχές άλλων ομάδων με αρκετή ελευθερία όταν κυνηγούν κάποιο ζώο. Αν η πηγή κάποιας ομάδας στερέψει τότε οι οικογένειες που αποτελούν αυτή την ομάδα μετακινούνται προσωρινά για να ζήσουν με άλλες ομάδες στις οποίες έχουν κάποιους συγγενείς. Το γεγονός ότι οι San δεν έχουν πολλά περιουσιακά στοιχεία τους βοηθάει στις μετακινήσεις τις οποίες κάνουν με απεριόριστη σχεδόν ελευθερία.

- Οι Βουσμάνοι (κυρίως οι !Khung) θεωρούν όλους τους μη Βουσμάνους *zu-dole* (=dangerous) και μόνο τα μέλη των δικών τους ομάδων περιγράφονται σαν *zu-twa-zi* (=harmless). Ίσως αυτό να αποκαλύπτει και τα δεινά που τους επιφύλαξε η επαφή με τον έξω κόσμο.

bands

- Κάθε ομάδα (band) αποτελείται από έναν αριθμό οικογενειών.
- Μερικές από αυτές τις οικογένειες αποτελούνται μόνο από τον πατέρα, τη μητέρα και τα παιδιά. Άλλες πάλι συμπεριλαμβάνουν και τις οικογένειες ενός ή δύο παντρεμένων παιδιών.
- Υπάρχουν βέβαια και οικογένειες που αποτελούνται από έναν άνδρα με τις δύο ή περισσότερες συζύγους του και τα παιδιά τους. Οι γάμοι μέσα στην οικογένεια με στενούς συγγενείς απαγορεύονται. Απαγορεύονται επίσης οι γάμοι μεταξύ ενός άνδρα κι ενός κοριτσιού που έχει το ίδιο όνομα με τη μητέρα του.

γάμος

- Όταν κάποιος άνδρας παντρευτεί την πρώτη του γυναίκα πηγαίνει να ζήσει με τον πατέρα της νύφης μέχρις ότου να γεννηθούν δύο ή τρία παιδιά. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου συνεισφέρει με την εργασία του στην οικογένεια της νύφης. Αυτό μπορεί να διαρκέσει οκτώ με δέκα χρόνια κατά τη διάρκεια των οποίων ο σύζυγος λείπει από τη δική του ομάδα. Μετά από αυτή την περίοδο μπορεί να διαλέξει αν θέλει να παραμείνει με τον πεθερό του ή να επιστρέψει στην ομάδα του πατέρα του.

Namibian San

αρχηγία

- Κάθε ομάδα έχει έναν αρχηγό που επιλέγεται κατόπιν γενικής συμφωνίας. Έχει εξουσία πάνω στη διάθεση των πηγών της ομάδας καθώς επίσης και στις μετακινήσεις της. Η πολιτική του όμως εξουσία είναι περιορισμένη καθώς η δράση της ομάδας συνήθως αποφασίζεται μετά από γενική συμφωνία των μελών της. Ουσιαστικά δηλαδή ο ρόλος του είναι μάλλον συμβολικός και η δύναμή του εξαρτάται από τις προσωπικές του ικανότητες στη διοίκηση, την οργάνωση, τον σχεδιασμό και την διατήρηση της ηρεμίας και της ειρήνης στην ομάδα. Η αρχηγία περνάει από τον πατέρα στον μεγαλύτερο γιο.

Περιβαλλοντική προσαρμογή

- Οι San είναι τέλεια προσαρμοσμένοι στη ζωή της ερήμου και έχουν μεγάλες ικανότητες επιβίωσης. Σε περιόδους ξηρασίας οι γυναίκες αποφεύγουν να συλλαμβάνουν, οι κυνηγοί προσπαθούν να μη σκοτώνουν θηλυκά ή νεαρά ζώα, ανάβουν φωτιές με τη μικρότερη δυνατή ποσότητα ξύλων, αποθηκεύουν μικρές ποσότητες νερού σε κελύφη (ostrich shells) και τα θάβουν για μετέπειτα χρήση και χρησιμοποιούν σχεδόν κάθε μέρος των ζώων που σκοτώνουν. Η αφιλόξενη περιοχή στην οποία ζουν αφήνει πολύ μικρά περιθώρια μεταξύ επιβίωσης και πείνας. Το γεγονός αυτό, ισχυρίζεται η Marshall (αναφέρεται από τον Simon Roberts, 1979:85) κρατάει τα μέλη της ομάδας κοντά το ένα με τ'άλλο βοηθώντας στην συνοχή της ομάδας.

απομάκρυνση

- Η απομάκρυνση κάποιου μέλους της ομάδας από αυτή θέτει όλη την ομάδα σε κίνδυνο. Για το λόγο αυτό οι San αποφεύγουν την «απομάκρυνση» (dispersal) μελών τους σαν μέθοδο διευθέτησης διαφορών κάτι που συχνά συναντούμε ανάμεσα σε άλλους θηρευτές-συλλέκτες. Αντίθετα και μόνο ο φόβος της απομάκρυνσης τούς υποχρεώνει κατά κάποιο τρόπο να λύνουν τις διαφορές τους πριν αυτές προκαλέσουν μεγαλύτερες διαταραχές στην κοινότητα.

Μοίρασμα

Μηχανισμός που βοηθάει στην εξασφάλιση της συνοχής των ομάδων και τον βρίσκουμε σε δεσμούς “αμοιβαίας υποχρέωσης” (reciprocal obligation). Πρόκειται για τα “μοντέλα μοιράσματος και συνεργασίας” (patterns of sharing and cooperation) που αναπτύσσονται ανάμεσα σε άτομα και επισύρουν δεσμούς υποχρέωσης και υποστήριξης συμβάλλοντας στην αποφυγή διαφωνιών.

- Οι Βουσμάνοι !Kung μοιράζουν εξίσου σ'όλα τα μέλη της ομάδας τα μεγάλα θηράματα που κάποιοι κυνηγοί τους έχουν πιάσει. Η διαδικασία αυτή του μοιράσματος ενισχύει τους δεσμούς μεταξύ τους. Πέρα όμως από το μοίρασμα της τροφής οι San μοιράζονται και τα λιγοστά υπάρχοντά τους τα οποία περνάν από χέρι σε χέρι στην ομάδα.

- Η κουλτούρα τους συνίσταται στο να μοιράζονται τα πάντα και ποτέ κανένας Βουσμάνος δεν έχει αρνηθεί να μοιραστεί αντικείμενα, τροφή, ή νερό με άλλα μέλη της ομάδας, γιατί χωρίς αυστηρή συνεργασία οι Βουσμάνοι δεν θα μπορούσαν να επιβιώσουν στους λιμούς και τις ξηρασίες της ερήμου Kalahari» (Thomas, quoted by Sahlins, 1972: 212). Για το λόγο αυτό προφανώς υπάρχουν και τα σχετικά ταμπού τα οποία απαγορεύουν τους κυνηγούς να τρώνε τα θηράματά τους, ή επιβάλλουν το μοίρασμα κάποιων μεγάλων ζώων μέσα στον καταυλισμό.

δώρα

- Οι !Kung πάντα ανταλλάσσουν δώρα τροφίμων, μερικές φορές σε μεγάλες ποσότητες. Κανείς δεν μπορεί ν'αρνηθεί ένα δώρο ούτε να παραλείψει να το ανταποδώσει. Η ανταπόδοση δεν γίνεται με το ίδιο αντικείμενο αλλά με κάτι άλλο εφάμιλλης αξίας. Ο χρόνος που μεσολαβεί μεταξύ της παραλαβής και της ανταπόδοσης μπορεί να κυμαίνεται από μερικές εβδομάδες έως μερικά χρόνια. Η ανταλλαγή δώρων δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να έχει τη μορφή εμπορίου. Οι !Kung δεν εμπορεύονται μεταξύ τους. Θεωρούν κάτι τέτοιο πολύ υποτιμητικό και απεχθές που συχνά γεννά δυσάρεστα συναισθήματα.

ντρόπιασμα

- Ένας άλλος μηχανισμός ελέγχου των διαφορών που εφαρμόζεται στις μικρές αυτές κοινότητες των San είναι και το **ντρόπιασμα** (shaming) κυρίως μέσα από τραγούδια με υποτιμητικό περιεχόμενο τα οποία καταφέρνουν να επαναφέρουν το «ταραχοποιό» άτομο στην τάξη.

Μη-βία

- Οι Βουσμάνοι τρέμουν στην ιδέα πιθανού ξεσπάσματος βίας μέσα στην κοινότητα. Συχνά μάλιστα αναφέρονται με φρίκη (κατά τον Marshall) σε περιπτώσεις που ξέφυγαν από τον έλεγχό τους και κατέληξαν σε συγκρούσεις. Συγκεκριμένα, οι !Kung φοβούνται τις συγκρούσεις με ένα συνειδητοποιημένο και έντονο τρόπο. Κάθε μορφή λεκτικής βίας συνήθως με τη μορφή βρισιάς τους κάνει να αισθάνονται πολύ άβολα. Γι' αυτό οι διαμάχες μέσα στην ομάδα μπορούν να οδηγήσουν στη διάλυσή της και αυξάνουν τις πιθανότητες να επέλθει πείνα. Κατά συνέπεια τα προβλήματα πρέπει να επιλύονται μ' άλλους τρόπους κι όχι με τη χρήση βίας. Σύμφωνα με την Marshall αυτό συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό με τους !Kung οι οποίοι αποκλείουν εντελώς ανοιχτές διαμάχες (S. Roberts, 1979:91).

άποικοι

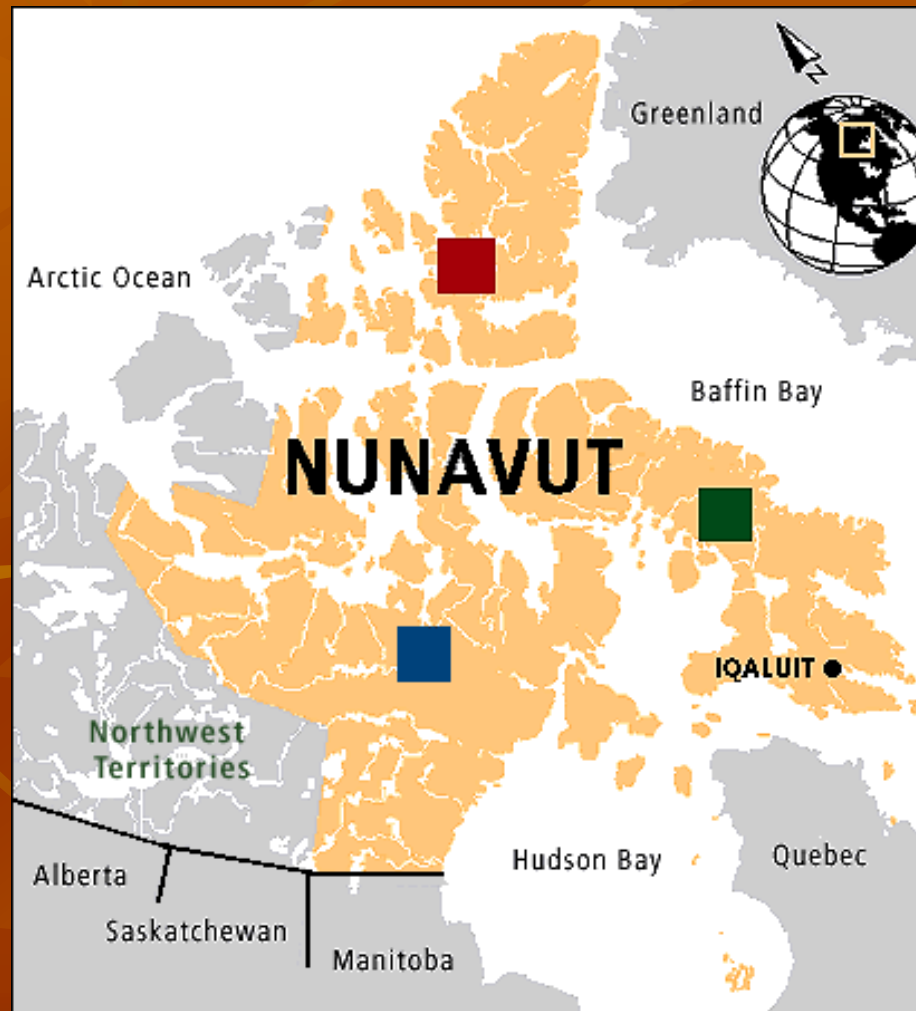
- Οι συνέπειες της έλευσης άλλων πληθυσμών στην περιοχή της Νοτιοδυτικής Αφρικής επισημάνθηκαν και στην αρχή του κεφαλαίου. Ουσιαστικά από όλες τις ευρύτερες ομάδες Βουσμάνων που υπήρχαν παλιά, σήμερα διατηρούνται μόνο τέσσερις εκ των οποίων μόνο οι !Kung ζουν με τον παραδοσιακό τρόπο σαν θηρευτές-συλλέκτες. Οι υπόλοιποι απασχολούνται σε αγροτικές εργασίες.

**Εθνογραφικό παράδειγμα 3^ο:
Inuit (παλαιότερα γνωστοί ως Εσκιμώοι)**

*“Αντλούμε την ταυτότητα μας σαν
άνθρωποι από τις σχέσεις μας
με τη γη, τη θάλασσα και
τις πηγές. Αυτή είναι μια πνευματική σχέση”*

Ανώνυμος Inuit

Nunavut

Inuit

Nunavut

Inuit

- Οι κυνηγοί Inuit απαριθμούν σήμερα περίπου 100.000 εκ των οποίων οι 30.000 βρίσκονται στην Αλάσκα, οι 25.000 στον Καναδά, 42.000 στη Γροιλανδία και 2.000 στην πρώην USSR. Η χώρα τους εκτείνεται σε περισσότερα από 8.000 χιλιόμετρα (5.000 μίλια) ανατολικά της Σιβηρίας, βόρεια της Αλάσκας, του Καναδά και της Γροιλανδίας.

Nunavut

Αρκτική

- Οι κυνηγοί Inuit εκτιμάται ότι ζουν στην αφιλόξενη και παγωμένη Αρκτική πάνω από 7.000 χρόνια. Μόνο το 10% του συνολικού πληθυσμού τους ασχολείται σήμερα αποκλειστικά με το κυνήγι και το ψάρεμα. Οι περισσότεροι απασχολούνται σε μισθωτές εργασίες ενώ αυτοί που εφαρμόζουν τον παραδοσιακό τρόπο παραγωγής συχνά χρησιμοποιούν skidoos και όπλα αντί για σκυλιά, ακόντια και καμάκια.

Κύκλος ζωής των ζώων

- Ο παραδοσιακός τρόπος επιβίωσής τους είχε γεννήσει ένα μοναδικό πολιτισμό. Η αποκλειστική τους εξάρτηση από τα ζώα και τη γη τούς έμαθε να τα σέβονται κι επιπλέον σε μια κοινωνία κυνηγών όπου οι μετακινήσεις ήταν απαραίτητες κι όπου οι καιρικές συνθήκες άλλαζαν συνεχώς, οι αποφάσεις έπρεπε να παίρνονται γρήγορα. Ο κύκλος της ζωής των ζώων ήταν αυτός που καθόριζε το μοντέλο της παραδοσιακής ζωής των Inuit.

Παραδοσιακός πολιτισμός

- Οι πρόγονοι των σημερινών Inuit (οι οποίοι μερικές φορές ονομάζονται και Eskimos, όνομα προσβλητικό που σημαίνει “αυτός που τρώει ωμό κρέας” ήταν επιδέξιοι κυνηγοί φαλαινών και φωκών. Το κυνήγι εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να αποτελεί μια σημαντική παραγωγική δραστηριότητα με οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις. Στα ζώα που σκοτώνονται, αποδίδουν φόρο τιμής με σκαλιστά ομοιώματα που παριστάνουν μορφές φάλαινας, φώκιας, πολικής αρκούδας, που τα σκαλίζουν σε κοκάλια φάλαινας και τάρανδου ή σε σαπουνόπετρες.

Νομαδικός τρόπος ζωής

- Ο τρόπος παραγωγής που βασίζεται στο κυνήγι απαιτεί συχνές μετακινήσεις. Έτσι λοιπόν εκείνοι οι Inuit που ζουν ακόμα με τον παραδοσιακό τρόπο είναι νομάδες. Μελετητές της νομαδικής μετακίνησης των ανθρώπων της Αρκτικής παρατήρησαν ότι το μέγεθος των καταυλισμών και ο αριθμός των μελών αυξάνεται ανάλογα με τις εποχές μιας και αυτές καθορίζουν την ύπαρξη κάποιων ειδών και ψαριών σε συγκεκριμένα μέρη. Πολύ συχνά λοιπόν συμβαίνει κάποιες οικογένειες να έχουν σχετικά προβλέψιμο ετήσιο πρόγραμμα μετακινήσεων.

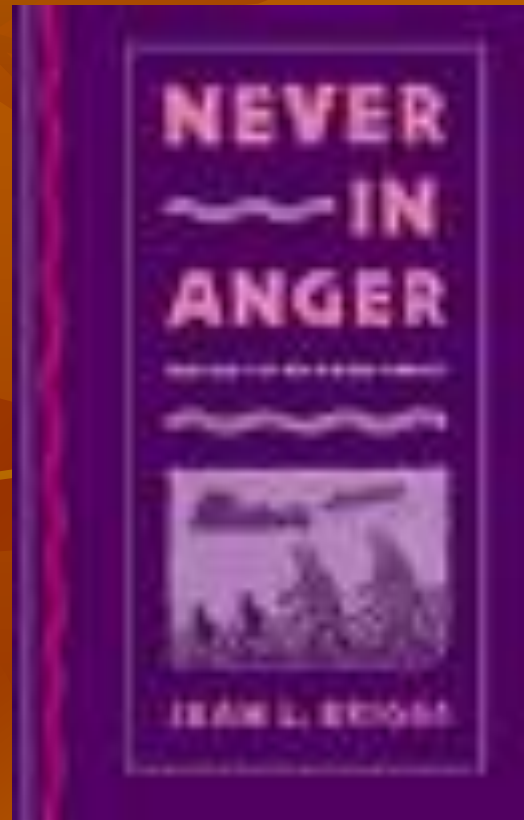
Jean Briggs

Jean Briggs

Never in Anger

Uktu

“Ενθουσιάζονται ακόμη και με τη διαδικασία της μετακίνησης. Ενόψει κάποιας επικείμενης μετακίνησης, η ατμόσφαιρα είναι πολύ χαρούμενη. Το μάζεμα των πραγμάτων γίνεται εξαιρετικά γρήγορα και οι οδηγίες εκτελούνται στο λεπτό, πράγμα που σπάνια βλέπει κανείς στην καθημερινή νωχελικά ήσυχη ζωή των καταυλισμών. Την άνοιξη αρχίζει να ζεσταίνεται ο καιρός και το ψάρεμα απαιτεί συνεχή μετακίνηση, οι άνθρωποι καταλαμβάνονται από το πνεύμα της προσωρινότητας κι έτσι, απ’όσο τουλάχιστον αντιλήφθηκα εγώ, φαίνεται να πραγματοποιούν τον μεγαλύτερο και όχι τον μικρότερο αριθμό αναγκαίων μετακινήσεων.... καμιά φορά φαίνεται σαν να είναι η μετακίνηση και η εγκατάσταση στο καινούριο περιβάλλον μια μορφή παιχνιδιού για Εσκιμώους, μια πραγματική απόλαυση” (1970:32-33).

Κοινωνικότητα

- Η κοινωνικότητα των Inuit συχνά παρουσίαζε μια ποικιλία αντίστοιχη μ' αυτή των εποχιακών μετακινήσεων. Κάποιοι μελετητές παρατήρησαν ότι στους χειμερινούς καταυλισμούς η κοινωνικότητα (communality) ήταν πιο αυξημένη και το πνεύμα της κοινοκτημοσύνης πιο έντονο.

μοίρασμα

- Έχουν καταγραφεί περιπτώσεις όπου το κυνήγι σε χειμερινές εγκαταστάσεις γινόταν από κοινού και το κρέας μοιράζονταν βάσει κανόνων που διασφάλιζαν σε κάθε οικογένεια το δικαίωμα να συμμετέχει στη μοιρασιά (Boas 1888, Junness 1922, Freuchen 1961:61, Baliki 1964, Rasmussen 1931, Van de Velde 1956, αναφέρεται από την Briggs, 1970:88-89).

...

- Έχουν επίσης παρατηρηθεί περιπτώσεις όπου Inuit μοιράζονταν όχι μόνο την τροφή αλλά και τις κατοικίες τους (Holm 1914, Mauss 1904-5) χωρίς όμως αυτό να αποτελεί γενικό κανόνα. Μάλιστα η Briggs ισχυρίζεται ότι τουλάχιστον ανάμεσα στους Uktu δεν παρατήρησε παρά μόνο δύο ή τρεις περιπτώσεις όπου κάποιες οικογένειες μοιράζονταν το ίδιο ‘ιγκλού’.

- Ο λόγος δε για τον οποίο οι Uktu στις χειμερινές εγκαταστάσεις μοιράζονταν περισσότερο την τροφή ήταν κυρίως το ότι τότε υπήρχαν περισσότεροι άνθρωποι κοντά απ' όπου κανείς θα μπορούσε να ζητήσει τρόφιμα, καπνό ή καύσιμα. Πάντως γενικά οι Inuit μοιράζονται οτιδήποτε έχουν όταν τους ζητηθεί. Βέβαια οι απαιτήσεις είναι πάντοτε σεμνές και ποτέ δεν καταλήγουν στο να εξαντλούν τις δυνατότητες προσφοράς.

γενναιοδωρία

- Η γενναιοδωρία εκτιμάται πολύ από τους ανθρώπους της Αρκτικής, όπως είχαμε παρατηρήσει και σε άλλες περιπτώσεις θηρευτών-συλλεκτών. Σπάνια ο κυνηγός της Αλάσκας θ' αρνηθεί να ικανοποιήσει κάποια απαίτηση που του προβάλλεται ιδιαίτερα κατά τη χειμερινή περίοδο. “Σε περιόδους έλλειψης τροφίμων ο επιτυχημένος κυνηγός και η οικογένειά του θα ήταν αυτοί που θα πεινάσουν εφόσον η γενναιοδωρία του απαιτούσε να δώσει στους άλλους ότι είχε... .

... γενναιοδωρία

- Η γενναιοδωρία ήταν βασική αρετή και κανένας δεν θα το διακινδύνευε να ρισκάρει την καλή του φήμη. Έτσι λοιπόν όλοι στην κοινότητα μπορούσαν να ζητήσουν βοήθεια από τα πλουσιότερα μέλη με τη σιγουριά ότι ποτέ δεν θα τους την αρνιόταν. Αυτό πιθανά να σήμαινε ότι τα μέλη αυτά θα ήταν αναγκασμένα να υποστηρίζουν όλη την κοινότητα στις δύσκολες περιόδους.

γενναιοδωρία

- Στην περίπτωση αυτή η βοήθεια ξεπερνάει τα όρια της συγγενικής ομάδας” (Sahlins 1972:264-65). Σχολιάζοντας παραπέρα την έννοια της γενναιοδωρίας ανάμεσα στους Εσκιμώους ο Sahlins υποστηρίζει ότι συνήθως ένα μεγάλο θήραμα θεωρούνταν «κοινή περιουσία» ενώ τα μικρότερα θηράματα όχι. Πάντως σε κάθε περίπτωση ο κυνηγός θα έπρεπε να καλέσει μετά την επιστροφή του από το κυνήγι κι άλλους και να μοιραστεί μαζί τους ένα γεύμα.

- Τέλος η γενναιοδωρία φαίνεται να καθορίζει και την κοινωνική δύναμη, επιρροή και γόητρο του κυνηγού. Η κοινότητα χαρακτηρίζει σαν μεγάλους άνδρες τους αρχηγούς μικρών φαλινοθηρικών σκαφών ή τους αρχηγούς των κυνηγετικών ομάδων ταράνδων, που τους διακρίνει διάθεση προσφοράς. Από την άλλη επικρίνει και αποστρέφεται την τσιγγουνιά.

αλλαγή

- με τον καιρό και αυτός ο θεσμός συνεργασίας μεταξύ μη συγγενών μέσα στην κοινότητα φαίνεται να ασθενεί με την εισαγωγή πλούτου άλλης μορφής» (Spencer, 1959:361-362, αναφέρεται από τον Sahlins 1972:265-266).

«αρχηγοί»

- Χαρακτηριστικό των περισσότερων Εσκιμών είναι ότι οι κοινότητές τους δεν έχουν επίσημους αρχηγούς, παρά μόνο άνδρες με δύναμη και επιρροή οι οποίοι χαίρουν εκτίμησης και σεβασμού απ'όλα τα μέλη της ομάδας.

- Η έλλειψη αρχηγών δεν είναι τυχαία αλλά απόρροια της γενικότερης στάσης και ιδεολογίας των Εσκιμώων που αγαπούν την ελευθερία της σκέψης και της δράσης, που θέλουν να είναι ανεξάρτητοι και βλέπουν με δυσαρέσκεια και καχυποψία οποιονδήποτε προσπαθεί να τους υποδείξει τι να κάνουν.

- «Μερικές φορές ένας Εσκιμώος που έχει τη φήμη ότι είναι σοφός, επιδέξιος στο κυνήγι ή σε άλλες δραστηριότητες, μπορεί ν' αποκτήσει επιρροή μέσα στην ομάδα. Θα γίνει γνωστός σαν *ihumataaq* (=αυτός που έχει σοφία) και οι απόψεις του θα βαραίνουν περισσότερο από των άλλων σε περιπτώσεις που θα πρέπει να παρθούν κάποιες αποφάσεις ή να καταστρωθούν κάποια σχέδια» (Briggs, 1970:47).

κοινωνική οργάνωση

- Η βασική μονάδα της κοινωνικής οργάνωσης των Εσκιμώων είναι η οικογένεια και ο ποιο βασικός δεσμός της κοινωνίας τους η συγγένεια (kinship), η οποία διαγράφει τους δεσμούς που έχουν τα μέλη μεταξύ τους. Οι σχέσεις συγγένειας λοιπόν, όπου με την ευρύτερη έννοια του όρου συμπεριλαμβάνουν επιγαμίες (kinship alliances) και σχέσεις εξ αγχιστείας (affinal relationships), ανάμεσα στα νοικοκυριά επηρεάζουν την οικονομική συμπεριφορά και την ένταση των οικονομικών συστημάτων.

οικογένεια

- Ο Sahlins παρατηρεί ότι το σύνολο των θεσμών της συγγένειας (kinship) ανάμεσα στους Εσκιμώους, «απομονώνει την οικογένεια-πυρήνα (immediate family), τοποθετώντας τους άλλους σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο σαφώς έξω από αυτή» (1972:123). Αυτό βέβαια φαίνεται να δίνει περισσότερη αυτονομία και ανεξαρτησία στη μονάδα-οικογένεια, αλλά πιθανά λιγότερη ευημερία στην κοινότητα ως σύνολο.

- Ο Sahlins παρατηρεί ότι το σύνολο των θεσμών της συγγένειας (kinship) ανάμεσα στους Εσκιμώους, «απομονώνει την οικογένεια-πυρήνα (immediate family), τοποθετώντας τους άλλους σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο σαφώς έξω από αυτή» (1972:123). Αυτό βέβαια φαίνεται να δίνει περισσότερη αυτονομία και ανεξαρτησία στη μονάδα-οικογένεια, αλλά πιθανά λιγότερη ευημερία στην κοινότητα ως σύνολο.

Δεσμοί συγγένειας

- Η Briggs παρατηρεί ότι ανάμεσα στους Utku οι δεσμοί συγγένειας καθιερώνονται μέσω της γέννησης, της βάπτισης, του γάμου, της υιοθεσίας, της ονομασίας καθώς επίσης παλαιότερα με την ανταλλαγή συζύγων (γυναικών) μεταξύ φίλων. Συχνά συνέβαινε σχέσεις επιγαμίας να συμπίπτουν με σχέσεις εξ αγχιστείας περιπλέκοντας κάπως τα πράγματα. Η συγγραφέας τονίζει, όπως αναφέραμε να συμβαίνει σε άλλες περιπτώσεις Inuit, ότι η ευρύτερη οικογένεια (extended family ή less real family) είναι πολύ λιγότερο σημαντική για τους Utku απ'ότι η «αληθινή οικογένεια» (real family). «... οι άνθρωποι ζουν, δουλεύουν, ταξιδεύουν και μοιράζονται οτιδήποτε έχουν με τα κοντινά μέλη της οικογένειάς τους. Επιπλέον, μόνο μ'αυτά τα μέλη φαίνεται να αισθάνονται άνετα και ασφαλείς» (1970:39).

σχέσεις των δύο φύλων

- Οι σχέσεις των δύο φύλων ανάμεσα στους Εσκιμώους, όπως συμπεραίνουμε από αναλύσεις μελετητών, εκφράζονται διαφορετικά στην ιδιωτική, οικογενειακή ζωή απ' ότι στην κοινωνική δημόσια ζωή. Στην πρώτη περίπτωση οι σχέσεις χαρακτηρίζονται από μία αβίαστη συνύπαρξη στα πλαίσια μιας ζεστής οικογενειακής ατμόσφαιρας, εικόνα η οποία έρχονταν σε αντίθεση μ' αυτή που ήθελε τη γυναίκα υποταγμένη στον άνδρα ενώπιον τρίτων.

γυναίκες

- Οι γυναίκες δεν συνήθιζαν να συμμετέχουν σε συζητήσεις μεταξύ ανδρών, απλά καθόταν και άκουγαν από κάποια απόσταση. Η Briggs αναφέρει ότι ανάμεσα στους Utku «όταν οι άνδρες συγκεντρώνονταν για να παίξουν χαρτιά, να αστερευτούν ή να καταστρώσουν κυνηγετικές εξορμήσεις, οι γυναίκες έπαιρναν το ράψιμό τους και κάθονταν σε κάποιο άλλο σημείο σε κάποια απόσταση και συζητούσαν μεταξύ τους, ή έπαιζαν με τα μωρά τους.

Γυναίκα και παραγωγικές δραστηριότητες

- γυναίκα ταυτίζει τους στόχους της μ'αυτούς του συζύγου της αλλά ταυτόχρονα απολαμβάνει και μια ανεξαρτησία στις παραγωγικές της δραστηριότητες και μια ελευθερία στο να οργανώσει κάποιο δίκτυο συνεργασίας με άλλες γυναίκες της ομάδας. Η σχέση εξουσίας/υποτέλειας που βλέπει η Lamphere (Rosaldo, Lamphere, 1985:104) στις σχέσεις συζύγων ανάμεσα στους Εσκιμώους όπως περιγράφονται από την Briggs πιθανά να οφείλονται και στο γεγονός ότι η συμβολή της Εσκιμώας γυναίκας στο διαιτολόγιο της οικογένειας είναι μικρότερη απ'ότι σ' άλλες κοινωνίες θηρευτών-συλλεκτών.

άνδρες-γυναίκες

- οι σχέσεις ανδρών-γυναικών παίζονται σε δύο επίπεδα: το ιδιωτικό και το δημόσιο και η έκφραση εντοπίζεται περισσότερο σ' αυτό το σημείο διαχωρισμού.

- Οι σχέσεις βέβαια των δύο φύλων καθορίζονται και από τη φύση των παραγωγικών δραστηριοτήτων του κάθε φύλου. Σ' αυτού του είδους τις θηρευτικές-συλλεκτικές ομάδες ο πυρήνας-οικογένεια εμφανίζεται δυνατός μέσα κυρίως από την ισχυρή και σταθερή σχέση άνδρα-γυναίκας.

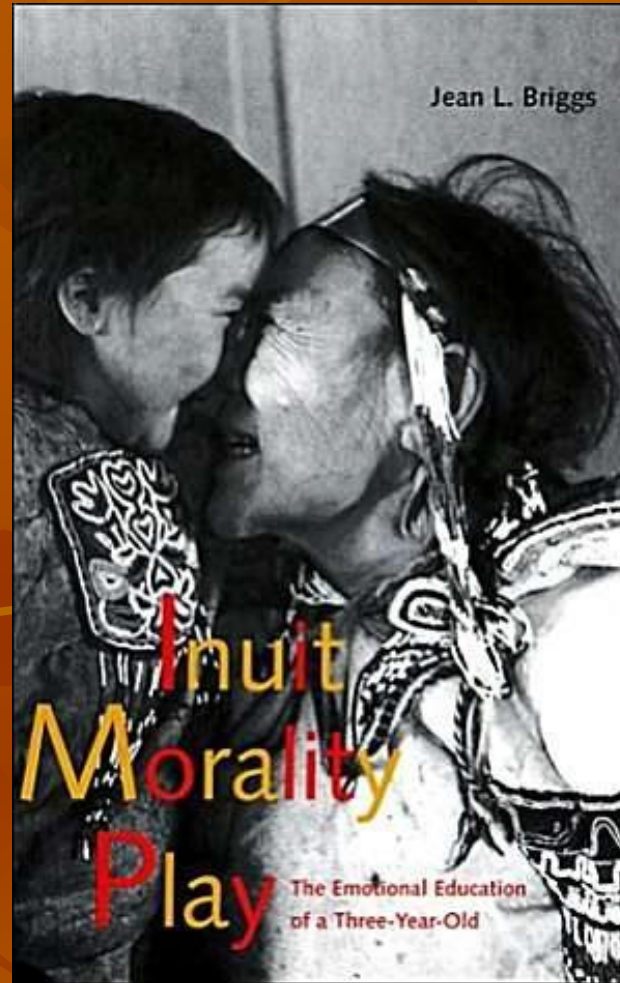

- Όταν βέβαια έρχονταν η ώρα του ύπνου ή σε άλλες ώρες όταν οι στενοί συγγενείς βρίσκονταν μόνοι τους, νωρίς το πρωί, ή σε μέρες καταιγίδων όταν η είσοδος του ιγκλού θάβονταν κάτω από το χιόνι, η κατάσταση άλλαζε. Ο διαχωρισμός δεν γινόταν ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες αλλά ανάμεσα στην οικογένεια και τους τρίτους»

γονείς

- Οι Ινουίτ είναι πολύ αφοσιωμένοι γονείς, απολαμβάνουν τα παιχνίδια με τα παιδιά τους και ποτέ δεν χάνουν την υπομονή τους μαζί τους.

Inuit Morality Play: The emotional education of a three year old

αδέλφια

- Οι αδελφικές σχέσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές και ο αδελφικός δεσμός ένας από τους ισχυρότερους. Τα μεγαλύτερα παιδιά είναι συχνά υπεύθυνα για τα μικρότερα γι' αυτό και σπάνια έχει παρατηρηθεί έχθρα ανάμεσά τους.

διαπαιδαγώγηση

- Η Briggs παρατηρεί ανάμεσα στους Utku τρία σημαντικά μαθήματα που σχετίζονται με τη γέννηση ενός μικρότερου αδελφού: «...να μάθει να περπατάει αντί να τον/την κουβαλάνε, να συνηθίσει στην τροφή των ενηλίκων αντί να θηλάζεται και να ελέγχει τα συναισθήματά του/της (1970:136).

Ινuit μητέρα μεταφέροντας το μωρό της

Βασικές αρχές

- Οι βασικές αρχές βάσει των οποίων ανατρέφονται τα παιδιά των Εσκιμώων είναι σχεδόν οι ίδιες: έλεγχος συναισθημάτων, γενναιοδωρία, αλληλεγγύη, τιμιότητα, ανεξαρτησία. Η ανώριμη συμπεριφορά των παιδιών αντιμετωπίζονταν συνήθως με γέλιο ή με σιωπή με σκοπό να ενθαρρύνει μια πιο ώριμη συμπεριφορά από μέρους του παιδιού.

Διευθετήσεις διαφορών

- Οι διάφορες επιλύνοντας με βάση την κοινή γνώμη της εκάστοτε μικρής ομάδας. Χωρίς λοιπόν κάποιο κωδικοποιημένο σύνολο κανόνων, επιλέγουν ελεύθερα να επιλύουν κάθε διαφορά βάση της μοναδικότητας και της ιδιαιτερότητας που πιθανά να παρουσιάζει.

- Ο Roberts κατατάσσει τις κοινωνίες των Εσκιμώων ανάμεσα σ' αυτές οι οποίες πιστεύουν ότι οι καταστάσεις κρίσης (αρρώστιες, θάνατος, υλικές καταστροφές) είναι αποτέλεσμα της αντίδρασης των υπερφυσικών όντων στην ανθρώπινη συμπεριφορά που τους δυσαρέστησε.

διαγωνισμός τραγουδιού

- Για διαφωνίες που δεν σχετίζονται με φόνο, οι περισσότερες ομάδες Εσκιμών εφαρμόζουν μια πολύ ασυνήθιστη μέθοδο επίλυσης, η οποία επιτυγχάνει να αποφορτίσει το κλίμα εχθρότητας επιλύνοντας παράλληλα το νομικό ζήτημα. Η μέθοδος αυτή έχει τη μορφή διαγωνισμού τραγουδιού (song duel ή nith-song contest)

...

- όπου οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές αντιμετωπίζουν η μία την άλλη, μπροστά από τη συγκεντρωμένη κοινότητα διαμέσου τραγουδιών τα οποία συνθέτουν επί τόπου και με τα οποία προσπαθούν αφενός να εκφράσουν την δική τους εκδοχή των γεγονότων και από την άλλη να γελοιοποιήσουν τον αντίπαλο.

- Τον διαγωνισμό ξεκινάει ο κατήγορος. Η ανταλλαγή θα συνεχιστεί έως ότου εξαντληθούν οι δύο αντίπαλοι. Σαν νικητής ανακηρύσσεται από το κοινό εκείνος ο οποίος επέδειξε μεγαλύτερο ποιητικό ταλέντο και καυστικότητα. Μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία, οι διάδικοι έχουν ήδη αποφορτιστεί, και η κοινή γνώμη έχει κλίνει προς μία απόφαση που θα αποζημιώσει δικαιολογημένες διαμαρτυρίες ή θα απορρίπτει αβάσιμες.

- η παραπάνω διαδικασία έχει και μια πιο σπουδαία λειτουργία πέρα από την καθαρά νομική της: με το τραγουδιού τα αντιμαχόμενα άτομα έχουν την ευκαιρία να μιλήσουν δημόσια και να εκθέσουν στο κοινό τη φύση της σχέσης που έχουν μεταξύ τους υπό κανονικές συνθήκες - η οποία πληγώνεται προσωρινά από «μικρές αιχμηρές κουβέντες -
(

αυτοδικία

- Όπως συμβαίνει και σ' άλλες κοινωνίες κυνηγών-συλλεκτών έτσι και στην περίπτωση των Εσκιμώων που εξετάζουμε εδώ, η κοινή γνώμη αποδοκιμάζει την αυτοδικία διότι αυτή φαίνεται να φορτίζει την διαφιλονικία και όχι μόνο δεν βοηθάει την επίλυση της, αλλά επιπλέον παρεμποδίζει άλλες ουσιαστικές δραστηριότητες.

- Πέρα όμως από τη δολοφονία ο Roberts επισημαίνει ότι έχουν αναφερθεί και περιπτώσεις διευθέτησης διαφορών μέσω οργανωμένου αγώνα με κανόνες, όπου οι δύο αντίπαλοι ανταλλάσσουν χτυπήματα με τεντωμένο βραχίονα μπροστά στο συγκεντρωμένο πλήθος.

- Το ενδιαφέρον σ' αυτή την περίπτωση είναι ότι οι μονομαχίες αυτές γίνονται βάσει κανόνων που διασφαλίζουν ότι δεν θα υπάρξουν νεκροί ή σοβαρά τραυματισμένοι από καμία πλευρά. «Η συνεχιζόμενη, παρατεταμένη βία είναι ανεπιθύμητη (1979:93).

taboo

- υπάρχουν κάποια πνεύματα που έχουν τη δύναμη να βλάψουν τους ανθρώπους; κάποιες ανθρώπινες ενέργειες μπορεί να τους δυσαρεστήσουν, και τότε τα πνεύματα μπορεί να προκαλέσουν κακό, ιδιαίτερα αρρώστια στο άτομο ή την κοινότητα που ευθύνεται. Ο καθένας στην κοινότητα πρέπει να φροντίζει να είναι οι πνευματικές αυτές οντότητες ευχαριστημένες. Η φροντίδα αυτή για ορισμένες περιπτώσεις είναι σπουδαιότερες μιας και αυτές οι πνευματικές οντότητες μπορεί να είναι οι ίδιες οι ψυχές των θηραμάτων. Υπάρχουν κανόνες που σχετίζονται με κάθε τύπο ζώου και αν αυτοί οι κανόνες παραμεληθούν τότε η ψυχή του ζώου εξαγριώνεται και στέλνει αρρώστιες στον ευθυνόμενο και όλη την κοινότητα.

taboo

οι τάρανδοι είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς στο να «μολυνθούν» από γυναίκες, γι' αυτό πρέπει να γδαρθούν με τέτοιο τρόπο ώστε οι γυναίκες να μην αγγίζουν κάποια συγκεκριμένα μέρη τους. Επίσης κατά την εγκυμοσύνη ή σε κάποια στάδια του έμμηνου κύκλου οι γυναίκες δεν πρέπει να τρώνε ή ακόμη και ν' αγγίζουν τους τάρανδους. Κάποιες αρρώστιες μπορεί να προέλθουν από τυχόν παραμέληση των παραπάνω κανονισμών, έτσι λοιπόν πρέπει να διασφαλίζεται η τήρηση όλων των σχετικών διαδικασιών τήρησης των κανονισμών στην καθημερινή ζωή.

Οι σημερινοί Inuit

- Οι Εσκιμώοι πάλεψαν πάρα πολλά χρόνια για ν' αποκτήσουν τη δική τους χώρα και ένα όνομα, Inuit (=άνθρωπος) που θα επέλεγαν οι ίδιοι για τον εαυτό τους. Πριν δύο περίπου χρόνια οι προσπάθειές τους δικαιώθηκαν και σήμερα μια μεγάλη περιοχή στα βόρεια του Καναδά στην οποία ζούσαν εδώ και χιλιάδες χρόνια οι άνθρωποι της Αρκτικής αποτελεί πια και τυπικά την χώρα τους.

- Βέβαια τα προβλήματα και οι αγώνες για τους Inuit δεν σταμάτησαν εκεί. Η Αλάσκα είναι για τους περισσότερους Αμερικάνους σύμβολο μιας παράδοσης, η πιο καθαρή και προστατευμένη περιοχή της Βόρειας Αμερικής. Η Αλάσκα όμως έχει και κοιτάσματα πετρελαίου τα οποία σήμερα βρίσκονται υπό εκμετάλλευση. Αργό πετρέλαιο διοχετεύεται μέσω αγωγών από το Brubhoe Bay του North Slope (όπου ανακαλύφθηκε πετρέλαιο το 1968) στο λιμάνι του Valdez στα νότια όπου δεν πιάνει πάγος και από εκεί με τάνκερ στα λιμάνια των δυτικών ακτών των Ηνωμένων Πολιτειών και αλλού.

Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

- Στα μέσα της δεκαετίας του '90 είχαν ήδη συμπληρωθεί δέκα περίπου χρόνια όπου οι παραθαλάσσιες κοινότητες της Αλάσκα καθώς και περιβαλλοντικές οργανώσεις αγωνίζονταν για να σταματήσουν το πρόγραμμα εξόρυξης πετρελαίου στο Bristol Bay στη θάλασσα Bering. Οι αγώνες αυτοί εντάθηκαν περισσότερο μετά το φοβερό ατύχημα του Exxon Valdez και τις τραγικές συνέπειες που είχε η τεράστια πετρελαιοκηλίδα στην οικολογία της περιοχής.

Exxon Valdez

Exxon Valdez

- Ο πλούτος που έφερε η εκμετάλλευση πετρελαίου στους Inuit του Prudhoe Bay φαίνεται ότι δεν ήταν χωρίς τίμημα. Οι ιθαγενείς, οι οποίοι παρόλο τον ξαφνικό πλούτο, συνέχισαν να ασχολούνται με παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής τώρα φοβούνται ότι οι εξορύξεις στη θάλασσα μπορεί να εμποδίσουν τη μετανάστευση της φάλαινας την οποία κυνηγούν εδώ και χιλιετίες.

- Το 10% λοιπόν των σημερινών Inuit που ασχολείται ακόμη με το κυνήγι πρέπει να παλέψει σκληρά για να διατηρήσει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και τις αρχές που διέπουν αυτόν τον τρόπο ζωής, πράγμα που στις μέρες μας είναι πολύ δύσκολο όταν υπάρχουν στη μέση μεγάλα οικονομικά συμφέροντα.

Iglu

...

